

Leth's tele-linse. Indimellem hyggestunder omkring madbordet, hvor deltagerne kun æder det bedste af det bedste, eller afspændte intermezzi, hvor tyndet (mekanikerne) frisker »våbnene« op, inden de vilde ridt op og ned ad bjergene. I dette folkelige skuespil mangler kun kærligheden, men intet ædelt hunkøn nedlægges, udover hvad der måtte blive kørt over af høns på vejen. Og sådan må det jo være. Når det er »kraften som et klassisk tegn«, og »euforiske øjeblikke«, der skal demonstreres hver dag i en uges tid, mandfolkepræstationer over smertegrænsen på bjergveje med stigninger op til 22 %, så bliver de mere kønslige behov vel stillet med en skruenøgle af mekanikeren på hotellet om aftenen.

Men det er et fint show. Og der bliver med garanti solgt nogle ekstra meter pølser, madrasser, kuglepenn og øl af de firmaer, der har rytterne på budgettet, så der forhåbentlig er en smule overskud, selv efter at stjernen Eddy Merckx har fået sin million kroner i årsgage. Det siges ikke i »Stjernerne og vandbærerne«, men Leth finder det »helt rimeligt, at de dygtige folk, som glæder os med deres præstationer, bliver betalt for det«.

Hvor filmens kommentar med sine frivillige eller ufrivillige understregninger af gentagelserne i foretagendet (»Det er ikke en almindelig dag – Det er ikke en almindelig dag«) ikke kan siges altid at bidrage til underholdningen, så må underlægningsmusikken ubetinget roses. Mellem de bud, som hjælperytteren Gunnar Møller Petersen er kommet cyklende med til stjernen Leth, har denne forstået at vælge det rigtige. Udbrudsetaperne får en betydelig støtte af det, komponisten har ydet. Det må også fremhæves, at set i forhold til de formelle eksperimenter i »Kinesisk bordtennis« og filmen om tennis-esset Torben Ulrich, er »Stjernerne og vandbærerne« en meget sober film, men hvor Leth tidligere stod som nøgtern undersøger, må han nu siges at have taget parti, efter min mening desvære det forkerte: »Jeg mener, man må gå ind for sporten med hud og hår og heltedyrløse, hierarki, konkurrence og klassedeling, men jeg forstår da samtidigt godt, at marxisterne kan have svært ved at sluge det. De prøver at snylte sig ind på sportens område med deres fikse idé om storkapitalens sammenrotning på alle livets slagmarker. De bruger sporten som analyseopgave, idet de jo foretrækker at spekulere og systematisere fremfor at opleve.«

Skulle det virkelig være omgangen med stjernesporten, der i den grad har betaget Jørgen Leth lyst og evne til analyse, bekræfter det vel blot »marxisterne« i deres påstande om sportens farlighed for tænkeevnen. Kan det være en trøst, at Leths egen og sikkert rigtige fremhævelse af sportsfolks intelligens, begrænser skaden til forhenværende litteratur-studerende, der bruger sporten som en virkelighedsmodel, der forhindrer dem i at se virkeligheden, at til forskel fra forrige eller næstforrige generations tid, hvor sportsudøvelsen bredt betød en frigørelse af underklassen, tillader vi idag forbrugerrismen at begramse nogle få udvalgte heltes succes og fiasko i en syntetisk mytefabrikation, der bare er lånt hos Metro-Goldwyn-Mayer og Rudolph Valentino. Ritual på dåse. Glitrende omdrejninger, ingen revolutioner.

Leif Petersen

■ STJERNERNE OG VANDBÆRERNE (Filmen om Ole Ritter)

Danmark 1974. Dist: Minerva Film. P-selskab: Minerva Film/Statens Filmcentral. Instr/Manus: Jørgen Leth. Foto: Dan Holmberg. Farve: Eastmancolor. Klip: Christian Hartkopp. Musik: Gunnar Møller Pedersen. Tone: Ebbe Traberg, Ole Henning Hansen. Medv: Ole Ritter, Gimondi, Eddy Merckx, Fuente, Gösta Pettersson, Motta, m. fl. Længde: 91 min., 1072 m. (16 mm). Censur: Rød. Prem: Hjerter Dame 1.3.74. Vist i TV 28.5.74 i ca. 55 min. version.

Jørgen

Ib Lindberg

Jørgen Leth kan næppe længere antages at være nogen ukendt størrelse indenfor dansk film. I den sidste halve snes år har han lavet cirka lige så mange kortfilm, hvor han ligesom har villet gennemprøve mediets muligheder. Ligeså typiske filmene hver for sig synes at være for deres skaber, ligeså svært er det at finde en fællesnævner for dem. I et programskrift fra ABCinema-tiden (vistnok 1968) skriver Leth:

»Hvad vi har brug for er mere primitive film. Film som er voksne nok til at kunne vende tilbage til at være film i stedet for alt mulig andet fra underholdning til budskab. Film som er voksne nok til at turde være diletantiske. Film som er kommet ud over uskylden og tør beskæftige sig erfarent og ømt med elementære ting som billede og lyd. Det er, hvad vi trænger noget så afgørende til. Filmen må genopdage sin egen magi. Og holde op med at være perfekt og smagfuld og moderne og vedkommende og hvad ved jeg. Vi trænger til rå film, pågående, sansespirrende billeder og lyd i det uldne biografmørke. Vi trænger til at komme i barndommens biograf igen og se voksne mirakler på det hvide lærred.«

Dette statement har Leth prøvet at efterleve i sine film og ofte til grænseløs irritation for det sofistikerede biografpublikum, der er vokset langt ud over miraklernes alder. Det skal da heller ikke nægtes, at Leths film fra hele denne tiårs opdagelsesrejse gennem filmmediets muligheder bedst indtages i små portioner. Hvis man sluger alt for mange af filmene oven i hinanden forandres denne bevidste diletantisme let til en massiv kedsomhed, måske fordi mirakler meget hurtigt bliver devaluerede, hvis man oplever for mange af dem.

Leths poetiske univers

På den anden side set er miraklerne tilstede i Leths film, og det er det, der gør ham til en ret enestående figur i dagens danske filmbillede. Der er ingen tvivl om, at det har været ligeså vigtigt for Leth selv at opdage disse mirakler, som det har været for ham at få os andre til at opdage dem, og denne helt bevidste trang til at udforske og efterprøve giver filmene en poetisk renfærdighed, som ihvertfald jeg altid har savnet i den nøgterne paradeprimitivisme hos den Andy Warhol, som Jørgen Leth så ofte har måttet se sig sammenlignet med.

I den film, man med et karrieremager-udtryk kunne kalde hans gennembrudsfilm, nemlig »Det perfekte menneske« (1967), sætter Jørgen Leth ordet »undersøgelse« som nøgleord. Og undersøgelse bliver tillige med fascinationen nøgleordene til alle hans film. I »Det perfekte menneske« efterprøves reklamefilmens univers og æstetik. Leth har tidligere udtrykt sin kærlighed til reklamefilmene. »Stort set de bedste danske film, fordi de har tabt uskylden og ejer en fantastisk glæde ved at være film.«

»Ofelias blomster« (1968) er en raffineret – nogle ville sige primitiv – poetisk oppustning af vanvidsscenen, en frustration, der hæmningsløst overføres til filmens hjælpeløse tilskuere. Det er som at sidde og vente på et nys, der aldrig indfinder sig. Det er digteren Jørgen Leth, der her efterprøver den mest primitive poetiske form, gentagelsen. Dette digteriske virkemiddel dukker op i flere af hans senere film, senest – som Leif Petersen også gør opmærksom på i sin anmeldelse – i »Stjernerne og vandbærerne«.

I »Motion Picture« er det, som filmens titel også siger, bevægelsen, det hele handler om. Den, der tror han i denne film med Torben Ulrich, skal se tennisspillet i funktion, må blive slemt skuffet. »Motion Picture« er ikke en sportsfilm i samme forstand som »Kinesisk bordtennis« og »Stjernerne og vandbærerne«. Den viser os ikke det element af kamp, konkurrence og mytologi, som de andre film, men er en helt åbenlys fascination af en sportsmands bevægelser.

»Kinesisk bordtennis« er igen fascination af bevægelsen, af det perfekte menneske i den perfekte situation, af nogle bordtennis-spilleres fuldkomne beherskelse af deres medium. Filmen er desuden pålagt en række tørt saglige tekster, der fortæller den uvidende tilskuer lidt om baggrunden for de kinesiske bordtennis-spilleres Europatourne, hvor »den nye europæiske loop-stil kommer som en overraskelse for dem«. Men selv i udforskningens øjeblikke er Leth aldrig den rene saglighed. Hans poetiske bevejstring slår flere steder igennem på bekostning af det

informative – det er jo ikke en sportsreportage, han har lavet, og filmen peger således helt tydeligt frem mod »Stjernerne og vandbærerne«, hvor det aldrig bliver konkurrencens tørre resultater, men dens levende elementer, der tæller.

»Dyrehaven – den romantiske skov« er lavet i fællesskab med Per Kirkeby, der allerede i 1968 bekendtgjorde, at »min næste film bliver vidunderlige BILLEDER fra den smukke danske skov.« Det er en billedstatisk film, der i ofte meget lange indstillinger viser os en endeløs række skovtableauer, der ikke er fri for sine steder at minde om Trommesals-malerier. Den romantiske holdning i filmen understreges af billedernes næsten fuldstændige mangel på mennesker, der allerhøjest anes som en lille plet i den farverige natur. De to instruktører cementerer romantikken med dødsforagt, da de i filmens sommerafsnit indlægger en nøgen pige og i forårsafsnittet et nøgent barn.

Leths seneste kortfilm er »Livet i Danmark«, der sammen med »Det perfekte menneske« ikke blot er hans mest helstøbte værk, men som tillige nok er den af kortfilmene, der er nået ud til det største publikum. Endnu en gang – ligesom i »Det perfekte menneske« – isolerer han her sine danskere fra deres omgivelser for at se og få os til at se dem med nye øjne. Formelt har filmen dette kølige laboratoriepræg, hvor luppen holdes over objekterne, og også her bliver sagligheden Leths poetiske virkemiddel. Hans billedtekster refererer i telegramstil, hvad vi selv kan se og høre, og hans kliniske rønsning af billederne understreges af den kendsgerning, at de indklippede landskabsbilleder er ligeså mennesketomme, som »menneskebillederne« er miljøtomme.

Med »Stjernerne og vandbærerne« er Leth gået op i den lange form og har endelig fået lejlighed til at lave den cykelsportsfilm, som han i så mange år har forberedt. Der er intet nyt eller overraskende i filmen. Den rummer i rigt mål de elementer, man i de tidligere kortfilm har lært at kende som Leths fascination og poetiske univers. Det er ikke en film med budskaber, og det kan man selvfølgelig indvende mod den i disse tider, hvor idrættens rolle i samfundet sættes så voldsomt under debat. Men indenfor de rammer, Leth selv har afstukket for filmen, finder jeg at »Stjernerne og vandbærerne« rummer al den poesi og fascination, man kunne forvente fra en billed-digter af hans særegne temperament.

Der er nu håb om, at Jørgen Leth i nær fremtid kan komme i gang med sin første spillefilm, »Det gyldne snit«. Så håber vi at kunne vende tilbage til ham og høre hans egne ord om sine film.